

صدا و سیاهی جمهوری اسلامی ایران
معاونت فضای مجازی
اتاق وضعیت

نمایش

واکنش کاربران به "استعفای"

محسن پاک نژاد، وزیر نفت"

شماره ۳۷

۱۳ تا ۱۵ مهر ماه ۱۴۰۵

الحمد لله رب العالمين

خلاصه مدیریتی

استعفای محسن پاک‌نژاد، وزیر نفت که در ۱۲ مهر توسط معاون ارتباطات دفتر رئیس‌جمهور با عنوان «دلایل شخصی» اعلام و با انتصاب حمید بورد (مدیرعامل شرکت ملی نفت) به عنوان سرپرست همراه شد، با واکنشی گسترده و عمدتاً بدبینانه در فضای مجازی روبه‌رو شد. روایت رسمی تقریباً در هیچ‌یک از بسترهای بررسی‌شده با اقبال قابل‌توجهی مواجه نشد؛ کاربران این استعفا را عمدتاً به دو رویداد هم‌زمان پیوند زدند: نخست، گزارش‌های مربوط به توقف عملی بارگیری و صادرات نفت خام تحت فشار تحریم و محاصره دریایی، که با اظهارات پیشین خوش‌بینانه‌تر وزیر و رئیس‌کل بانک مرکزی درباره «وصول درآمدهای نفتی» در تناقض آشکار قرار داشت؛ و دوم، بازتاب گسترده پرونده موسوم به «تراستی‌ها»؛ شبکه واسطه‌های فروش نفت که در گزارش‌های رسانه‌ای به بازنگشتن بخش قابل‌توجهی از درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت متهم شده‌اند. در کنار این دو محور، لایه‌ای از تحلیل‌ها به برخی اختلافات به‌ویژه تنش میان پاک‌نژاد و مدیرعامل هلدینگ خلیج فارس به عنوان یکی از عوامل موثر در این استعفا اشاره داشت. جریان‌شناسی محتوا نشان می‌دهد در حالی که جریان اصلاح‌طلب تلاش کرد روایت رسمی را حفظ کند، هم اصولگرایان منتقد و هم جریان معاند، با انگیزه‌های متفاوت، این استعفا را نشانه‌ای از بحران عمیق‌تر در مدیریت اقتصادی کشور قلمداد کردند.

روند تحولات جریان ساز

- ❖ اعلام رسمی استعفای پاک‌نژاد در ۱۲ مهر توسط معاون ارتباطات دفتر رئیس‌جمهور، با عنوان «(دلایل شخصی)» و اشاره به درخواست پیشین وزیر که ابتدا از سوی رئیس‌جمهور پذیرفته نشده بود.
- ❖ انتصاب بلافاصله حمید بورده، مدیرعامل وقت شرکت ملی نفت ایران، به عنوان سرپرست وزارت نفت.
- ❖ یادآوری گسترده اظهارات پیشین اسکات بسنت، وزیر خزانه‌داری آمریکا، مبنی بر **صفر شدن بارگیری نفت ایران در ماه‌های اخیر** در پی تشدید محاصره دریایی.
- ❖ بازخوانی مصاحبه‌های اخیر پاک‌نژاد و رئیس‌کل بانک مرکزی که پیش‌تر ادامه «**وصول درآمدهای نفتی**» را تایید کرده بودند؛ ادعایی که با گزارش‌های جدید درباره توقف عملی صادرات، هم‌خوانی نداشت.
- ❖ انتشار و بازنشر گسترده گزارش‌های رسانه‌ای درباره پرونده «**تراستی‌ها**» و واگذاری حجم قابل‌توجهی از نفت خام بدون دریافت کامل وجه آن.
- ❖ طرح جزئیات مالی مشخص در فضای مجازی درباره این پرونده، از جمله ارقام مختلف درباره میزان نفت واگذار شده و بخشی از درآمد ارزی که به **چرخه اقتصادی کشور** بازنگشته است.
- ❖ بازتاب گزارش‌هایی درباره اختلاف میان پاک‌نژاد و مدیرعامل هلدینگ پتروشیمی خلیج فارس **بر سر مدیریت منابع و درآمدها**.
- ❖ اشاره در برخی تحلیل‌ها به حذف یکی از اعضای هیئت‌مدیره این هلدینگ و احتمال نقش این موضوع در تشدید فشارهای درون‌سازمانی علیه وزیر.
- ❖ انتشار تصاویر حضور پاک‌نژاد در یک مراسم عمومی تنها ساعاتی پیش از اعلام رسمی خبر استعفا، که در فضای مجازی به عنوان نشانه‌ای از ناگهانی بودن یا **پنهان ماندن تصمیم تفسیر شد**.
- ❖ طرح گسترده این پرسش در فضای عمومی که با خالی ماندن هم‌زمان سه وزارتخانه کلیدی (نفت، اطلاعات و دفاع)، کابینه دولت با چه میزان انسجام مدیریتی به کار خود ادامه می‌دهد.
- ❖ انتشار نخستین اظهارات سرپرست جدید وزارت نفت درباره **تداوم تلاش برای صادرات در شرایط جنگ تمام‌عیار اقتصادی**.

اهم خطوط پیام القایی و میزان مشارکت جریان‌ات سیاسی در مسائل جریان ساز

مسئله	جریان سیاسی	ریز مسئله	رویکرد	مشارکت
رد روایت رسمی و پیوند استعفا با بحران صادرات نفت	اصولگرا	انتقاد از ناتوانی دولت در مدیریت صادرات نفت تحت فشار تحریم و توصیف استعفا به عنوان نشانه شکست مدیریتی تیم اقتصادی	انتقادی	۴۰٪
	اصلاح طلب	دفاع از روایت رسمی دلایل شخصی و تاکید بر تلاش وزیر در شرایط دشوار محاصره دریایی و فشار تحریمی	حمایتی	۲۰٪
	معاند	توصیف استعفا به عنوان نشانه آشکار بن بست کامل در فروش نفت و فروپاشی تدریجی ساختار اقتصادی نظام	تخریبی	۴۰٪
اتهامات فساد ساختاری و پرونده واسطه‌های فروش نفت	اصولگرا	مطالبه شفافیت کامل درباره سرنوشت درآمدهای نفتی بازنگشته و برخورد قضایی با شبکه واسطه‌ها، مستقل از جایگاه افراد	انتقادی	۴۰٪
	اصلاح طلب	تاکید بر لزوم اصلاح ساختاری نظام فروش نفت در آینده، همراه با احتیاط در پیش‌دאوری درباره نقش شخص وزیر مستعفی	حمایتی	۲۵٪
	معاند	پیوند مستقیم استعفا به فساد گسترده شبکه‌ای و اتهام مشارکت یا اغماض وزیر در عدم بازگشت درآمدهای نفتی	تخریبی	۳۵٪
اختلافات باندی درون حاکمیتی و روایت جنگ قدرت	اصولگرا	تفسیر استعفا به عنوان نتیجه ضعف دولت در مهار فشارهای باندی و ناتوانی در حفظ انسجام مدیریتی وفاق	انتقادی	۳۵٪
	اصلاح طلب	رد روایت درگیری باندی و تاکید بر طبیعی بودن جابه‌جایی‌های مدیریتی در نهادهای اقتصادی بزرگ	حمایتی	۲۰٪
	معاند	توصیف این استعفا به عنوان نشانه آشکار جنگ قدرت باندهای داخل حاکمیت بر سر منابع اقتصادی و شکست گفتمان وفاق	تخریبی	۴۵٪

تحلیل احساسات

در این بازه، فضای احساسی افکار عمومی درباره استعفای وزیر نفت، به طور قاطع تحت **تاثیر غم** قرار داشته است؛ احساسی که با فاصله بسیار زیادی از سایر احساسات، غالب واکنش‌ها را دربرمی‌گیرد و بیش از آنکه **بازتاب‌دهنده یک واکنش سوگوارانه مرسوم**

باشد، نگرانی عمیق از پیامدهای اقتصادی این

تحول، به‌ویژه در آستانه فصل سرما و با توجه به ناترازی انرژی، را نشان می‌دهد. خشم در جایگاه دوم قرار دارد که عمدتاً متوجه روایت رسمی «**دلایل شخصی**» و پرونده‌های فساد مرتبط با فروش نفت بوده است. نکته قابل توجه، جایگاه نسبتاً بالای شادمانی در رتبه سوم است؛ سطحی که با توجه به **حجم بالای محتوای طنز و کنایه در این پرونده**، بیشتر بازتاب لحن طعنه‌آمیز غالب در فضای مجازی است تا شادی واقعی. انتظار یا درخواست در رتبه بعدی، بازتاب‌دهنده مطالبه شفافیت درباره سرنوشت پرونده‌های فساد و پرسش عمومی درباره هویت وزیر بعدی است. **امید، اعتماد، تعجب، نفرت و ترس همگی در سطحی** بسیار پایین قرار دارند. در مجموع، الگوی احساسی این بازه را می‌توان «**نگرانی اقتصادی آمیخته با طعنه سیاسی**» توصیف کرد؛ الگویی که نشان می‌دهد این استعفا، فراتر از یک رویداد صرفاً اداری، به کانونی برای بیان هم‌زمان نگرانی واقعی از آینده اقتصادی کشور و بی‌اعتمادی انباشته نسبت به روایت‌های رسمی تبدیل شده است.

رویکرد انتشار محتوای کاربران

هجمه

۱. توصیف استعفا به عنوان نشانه آشکار بن بست کامل در فروش نفت و فروپاشی تدریجی ساختار اقتصادی کشور، نه یک جابه جایی اداری ساده.
۲. پیوند مستقیم این رویداد به فساد گسترده شبکه‌ای در فروش نفت و اتهام مشارکت یا اغماض مقامات در عدم بازگشت درآمدهای ارزی کشور.
۳. توصیف اختلافات باندي درون حاکمیتی به عنوان نشانه جنگ قدرت گروه‌های مختلف بر سر منابع اقتصادی و شکست کامل گفتمان وفاق ملی.

انتقاد

۱. مطالبه شفافیت کامل و پاسخگویی درباره سرنوشت درآمدهای نفتی بازنگشته و برخورد قضایی قاطع با شبکه واسطه‌های فروش، مستقل از جایگاه افراد درگیر.
۲. انتقاد از ناتوانی دولت در مدیریت موثر صادرات نفت تحت فشار تحریم و مطالبه ارزیابی دقیق عملکرد کل تیم اقتصادی، نه فقط یک وزیر.
۳. پرسش از دلایل تاخیر در تکمیل کابینه و خالی ماندن هم‌زمان چند وزارتخانه کلیدی در شرایط حساس کنونی کشور.

دفاع و حمایت

۱. دفاع از روایت رسمی دلایل شخصی استعفا و تاکید بر تلاش‌های وزیر مستعفی در شرایط دشوار محاصره دریایی و فشار بین‌المللی.
۲. تقدیر از تداوم روند قانونی و منظم جابه جایی مدیریتی (پذیرش استعفا و انتصاب سریع سرپرست باتجربه) به عنوان نشانه ثبات نهادی دولت.
۳. حمایت از رویکرد اعلامی سرپرست جدید وزارت نفت مبنی بر تداوم تلاش برای صادرات در شرایط دشوار اقتصادی و بین‌المللی کنونی.

بسترهای جریان ساز فضای مجازی

ایکس (توییتر)

ایکس تندترین و طعنه آمیزترین بستر در این پرونده بود. محور اصلی، رد قاطع و تمسخرآمیز روایت «دلایل شخصی» بود که با ترکیبی از کنایه‌های سیاسی و طنز تلخ همراه شد. در کنار آن، جزئیات مرتبط با پرونده واسطه‌های فروش نفت و ارقام مشخص درباره نفت واگذار شده و درآمد بازنگشته، به طور گسترده باز نشر و تحلیل شد. لحن غالب این بستر خشمگین، بدبینانه و اغلب توطئه محور بود و حجم محدودی از محتوای حمایتی یا خنثی در آن دیده می‌شد.

اینستاگرام

اینستاگرام ترکیبی از پوشش خبری رسمی و نیمه رسمی با واکنش‌های مردمی ارائه داد. حساب‌های خبری بزرگ، روایت رسمی و گزارش‌های تحلیلی درباره بحران صادرات نفت را منتشر کردند، اما بخش عمده واکنش کاربران عادی در این بستر کمتر به جزئیات فنی پرونده‌های فساد پرداخت و بیشتر بر پیامدهای مستقیم اقتصادی از جمله گرانی از گرانی، تورم و آینده تامین انرژی کشور در فصل سرد متمرکز بود.

تلگرام

تلگرام تحلیلی‌ترین و جزئی نگه‌ترین بستر در میان پلتفرم‌های بررسی شده بود. کانال‌های تخصصی اقتصادی و خبری، با استناد به گزارش‌های رسانه‌ای مشخص، ارقام دقیق‌تری درباره پرونده واسطه‌های فروش نفت شامل حجم نفت واگذار شده و میزان تقریبی درآمد بازنگشته منتشر و باز نشر کردند. بحث در این بستر عمدتاً افشاگرانه و مستند بود.

ویراستی فضایی متمایز و سیاسی‌تر نسبت به سایر بسترها ارائه کرد. در این بستر، محور اصلی بحث نه صرفاً بحران صادرات یا ادعاهای مرتبط با فساد، بلکه اختلافات مدیریتی و منازعات قدرت درون حاکمیتی بود؛ به‌ویژه روایت‌های مطرح‌شده درباره تنش میان پاک‌نژاد و مدیرعامل هلدینگ خلیج فارس و فشارهای ناشی از تغییرات مدیریتی در این مجموعه. بر این اساس، بخشی از کاربران استعفای وزیر نفت را بیش از آنکه پیامد مستقیم بحران صادرات یا فساد بدانند، حاصل اختلافات پشت‌پرده بر سر منابع و جایگاه‌های مدیریتی ارزیابی کردند.